

A PROPÒSIT DE L'ESCUT I LA BANDERA DE CREVILLENT

Cayetano MAS I GALVANY
Universitat d'Alacant

A TALL D'INTRODUCCIÓ

Com tothom sap, durant els darrers anys l'Ajuntament de Crevillent ha regularitzat la seua simbologia heràldica. En tot aquest procés, en el qual —*volens nolens*— he fet un cert paper, he preferit evitar tot protagonisme públic, mantenint un silenci que només la petició dels companys de l'IECBV m'ha decidit a trencar. Tanmateix, la necessària brevetat i el fet que ja han estat publicats extensos resums dels treballs aportats sobre el tema que tractem, crec que em permeten efectuar, ací, una aproximació una mica més personal. Potser no tindria per què fer-ho, però és que això de crear un escut i —sobretot— una bandera en el trànsit dels segles xx al xxi no deixa de tenir la seua molla.

CAP PROBLEMA AMB L'ESCUT

La iniciativa municipal es va produir com a conseqüència dels avisos rebuts per part del Consell Tècnic d'Heràldica i Vexilologia (CTHV) de la Generalitat, en què s'advertia a la Corporació que hi havia certes errades en la fonamentació i la composició de l'escut heràldic crevillentí.

El 1998, per tal de resoldre aquestes qüestions, i ja amb la mirada posada en la creació d'una possible bandera que fins aleshores no teníem, l'alcalde, César Augusto Asencio, va decidir crear una comissió tècnica, integrada per Enrique Manchón Ruiz, Gaspar Lledó Martínez, Antonio Guilabert Roca, Salvador Mas Santiago, Julio Trelis Martí, i presidida per jo mateix. No puc deixar passar per alt certes connotacions referides als membres de la comissió. La presència dels senyors Manchón i del ja desaparegut Gaspar Lledó es justificava perquè eren els màxims representants de l'Associació de Festes de Moros i Cristians i de la Federació de Confraries de Setmana Santa, respectivament; pel que fa als senyors Trelis i Guilabert, el seu nomenament responia a la qualificació tècnica

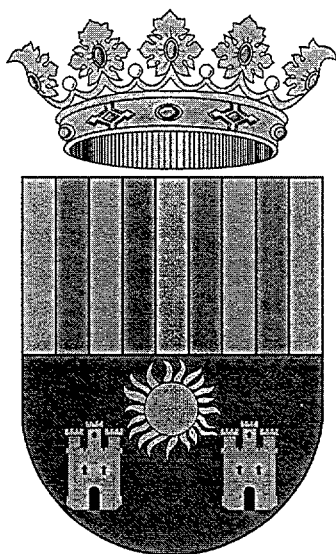
com a arqueòleg municipal, el primer, i la fama d'acreditat dibuixant del segon. Cap d'aquests membres tenia una significació política pública. No era exactament el cas del Sr. Mas Santiago i, ni de bon tros, el meu. Salvador és ben conegut per la seua trajectòria nacionalista, que l'havia dut a formar part d'una candidatura d'aquest caire en les últimes eleccions municipals; i el meu cas encara resultava més evident, perquè la meua militància socialista era coneguda, formava –i forme– part de l'executiva del meu partit, i fins feia poc de temps havia estat portaveu del grup municipal socialista (vaig dimitir el setembre del 1997). No obstant això, vull creure que el meu nomenament per a presidir la comissió responia –més enllà de l'estimes personals– a la condició d'historiador professional amb uns certs coneixements sobre la història del poble; i si vaig acceptar va ser per criteris exclusivament institucionals, de servei als meus conciutadans. Així doncs, l'alcaldia va procurar establir una comissió equilibrada tant en l'aspecte tècnic com, en certa manera, en el polític. Aquest fet, però, no va impedir que les primeres crítiques em vingueren –i era en certa manera normal– des de persones d'esquerrres, que tot i considerar exclusivament arguments de militància política, no comprenien bé les raons de la meua acceptació.

Els treballs de la comissió es van desenvolupar amb tota normalitat. Del contrast d'opinions i de la lectura de la legislació existent, ben aviat vam arribar a dues conclusions: de manera consensuada decidírem la presència necessària de la quadribarrada en els nostres símbols heràldics, i érem conscients de les dificultats que trobaríem per a aconseguir aquest objectiu, especialment amb la bandera. En aquest sentit, no és que l'escut municipal, ja existent, tinguera una llarga executòria o que fóra especialment interessant, però, com a mínim, disposava d'una aprovació oficial (Decret 948/1962, de 26 d'abril: paradoxalment, un escut franquista), era ja prou identificat pels ciutadans i les institucions crevillentines i, sobretot, la quadribarrada ja hi era, incorporada al quarter superior de la tarja. Per contra, a falta d'escuts antics suficientment acreditats, i amb la legislació autonòmica actual en mà, el risc de perdre els quatre pals de la Corona d'Aragó era massa elevat si el que volíem era fer un escut de bell nou, encara que potser fóra més identificador de la història del nostre poble. Per totes aquestes raons, elevàrem a l'Ajuntament la proposta de mantenir l'escut oficial aprovat l'any 1962, encara que fent-hi les modificacions oportunes recomanades pel CTHV de la Generalitat. Així, i en primer lloc, l'anterior fonamentació històrica dels motius heràldics va ser substituïda i finalment va quedar de la manera següent:

Sol. L'ús del sol dins les armes de Crevillent es troba acreditat, com a mínim, en l'esbós d'escut de Crevillent que, amb el títol «*propias armas de la villa de Crevillente*» figura en l'obra de Montesinos, *Compendio histórico oriolano*, datat l'any 1795. D'ací el va prendre en els anys

seixanta el cronista Anselmo Mas Espinosa, quan es va fer el disseny de l'escut actual.

Torres. A banda de l'existència del topònim Castell Vell a la serra de Crevillent, que dóna suport –juntament amb els abundants vestigis arqueològics existents a la zona– a la convicció popular de l'existència de dos antics castells a Crevillent (l'altre és el que estava situat al nucli urbà de la vila), és de notar que ja alguns textos medievals semblen acollir aquesta dualitat, i particularment el produït pel ra'is de Crevillent a Monteagudo, el 17 de maig del 1296, quan dirigint-se a En Jaume II, li manifesta: «cum testimoni hujus publici instrumenti perpetuo valituri recipio a vobis de presenti et sub dominio vestro penmam seu fortitudinem loci de Crivillen et castrum ac villam de Crivillen».

Escut de Crevillent,
aprovat l'any 2000.

I, en segon lloc, pel que fa a la representació gràfica de l'escut, va ser adaptada a la normativa vigent, segons el dibuix adjunt; és a dir: la forma de la tarja i la partició dels campers feta amb un sola línia, i la Corona separada de la tarja. Els quatre pals del primer quarter restaven, així doncs, com estaven. Aquesta proposta, assumida unànimement per la Corporació municipal, va ser aprovada i publicada en el DOGV 3.669, de 19 de gener del 2000 (Resolució de 3 de desembre del 1999).

QUÈ HEM FET AMB LA BANDERA?

La qüestió de la bandera resultava prou més problemàtica. La mateixa legislació vigent (Decret 116/1994, de 21 de juny, del Govern valencià) és en extrem restrictiva, en ordenar (articles 11.2 i 12.2) que la bandera es base en una explicació dels colors i elements més representatius de l'escut –i evitar així la seua simple col·locació sobre la bandera; o bé, si hi ha raons històriques molt justificades, i sempre en municipis que han format part històricament del patrimoni reial, la formada pels quatre pals d'Aragó sobre fons groc amb l'escut del poble al centre o al quarter superior al costat de l'asta. Evidentment, ací havíem de resoldre qüestions d'interpretació del text legal: quins eren els elements més representatius de l'escut, i quines eren les raons històriques molt justificades? Ens vam posar en contacte amb el membre del CTHV encarregat d'informar els

escuts de la nostra comarca, i ens va informar que, en la pràctica, els elements més representatius de l'escut eren els castells i el sol sobre fons blau, i que les «raons històriques molt justificades» per a la quadribarrada no eren unes altres que l'ús immemorial o l'existència de privilegi reial en aquest sentit.

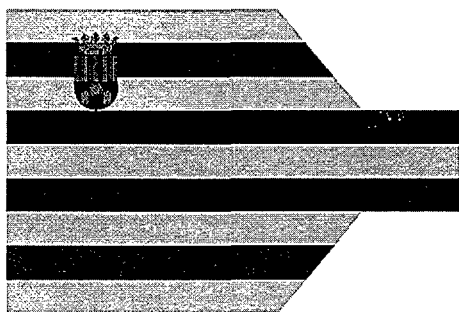
D'acord amb això, quines possibilitats teníem?

1. Una vegada aprovat l'escut, quedava descartada la possibilitat d'«inventar» una bandera amb nous motius heràldics, o de fer barreges de motius entre els elements propis (sol i castells) i els reials (pals d'Aragó).
2. A la vista del decret regulador, només hi havia dues possibilitats:
 - a) fer una bandera exclusivament amb els motius de l'escut,
 - b) demanar la formada pels quatre pals d'Aragó amb l'escut.

El problema bàsic en tota aquesta qüestió es trobava en l'actitud d'estricta reserva presa per la Generalitat respecte de les armes reials d'Aragó, perquè si el CTHV s'ha negat rotundament i en tot moment a considerar que aquestes armes (els pals) puguin ser reconegudes com a elements representatius de l'escut en l'opció 2.a, d'altra banda resultava –d'acord amb el que sabem– francament llunyana la possibilitat de justificar les raons històriques necessàries per a demanar la quadribarrada (opció 2.b).

A la vista d'aquesta situació, la comissió va tancar els seus treballs respecte de la bandera, va informar l'Ajuntament d'ambdues possibilitats i de les dificultats que comportaven, i li va presentar diversos dissenys dels dos tipus de bandera. A la vista d'aquest informe, la Corporació –per unanimitat– va inclinar-se per sol·licitar la bandera formada pels quatre pals d'Aragó (i va deixar els altres possibles dissenys per al cas que fóra rebutjada per la Generalitat), i en conseqüència, em va demanar la realització d'una recerca i una memòria històrica que poguera justificar l'opció de la quadribarrada. Per la meua part, i des del primer moment, vaig insistir que dubtava molt –per no dir absolutament– que poguera trobar, en un poble tradicionalment de senyoriu, els instruments que la Generalitat exigia, però que, en tot cas, estava disposat a fer el treball amb la condició que la Corporació continuara actuant unànimement en tot aquest assumpte i mantinguera la qüestió al marge de qualsevol debat polític circumstancial.

La memòria que em va ser encarregada va ser presentada i aprovada pel plenari municipal de 29 de maig de 2002. Òbviament, no és ara el moment de reproduir-la, tant per la seua extensió, com perquè ja se'n va publicar un resum extens en la revista de Moros i Cristians del mateix any. Efectivament, no vaig trobar cap bandera pròpia de Crevillent d'ús

Proposta de bandera formada pels quatre pals d'Aragó, rebutjada pel CTHV.

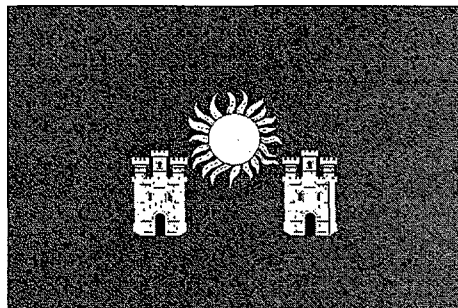
immemorial, continu i no contrastat, ni cap privilegi específic per a l'ús de la quadribarrada; d'altra banda, no és possible canviar la història: per molt que no ho vulguem, Crevillent ha estat tradicionalment un poble de senyoriu. Tenint en compte aquestes raons, la meua argumentació es basava a ressaltar els elements històrics que

pogueren donar suport a la petició de la quadribarrada, els quals serien l'expressió d'una voluntat majoritàriament favorable dels nostres avantpassats per rebutjar el senyoriu i emprar les armes reials com a pròpies. Els eixos bàsics de la memòria podríem resumir-los així:

- a) Des de la conquesta cristiana, i especialment des de la incorporació a la Corona d'Aragó, Crevillent va romandre sempre com a patrimoni de la Corona o de la reial família, llevat de l'episodi de la venda feta per Martí l'Humà a Barcelona, com a garantia, en pagament d'un servei.
- b) En conseqüència, Crevillent i Elx es beneficiaren dels successius privilegis generals i particulars que prohibien la seua alienació.
- c) Les donacions reials que van permetre la creació del senyoriu dels Cárdenas, en temps dels Reis Catòlics, resultaven d'una legalitat més que dubtosa.
- d) L'oposició constant a l'existència del senyoriu esmentat va ser la causa de les resistències, tant jurídiques (plet de reversió a la Corona durant els segles XVI i XVII) com violentes (especialment durant les Germanies i el motí d'Esquilache).

Aquesta breu enumeració no fa justícia, per descomptat, a una memòria de 35 fulls, resultat d'alguns mesos de treball. Hi havia, però, una dificultat afegida: la de fer compatible el rigor històric amb la necessitat apologetica. De manera que la redacció de l'informe, per molt apassionat que fóra el meu objectiu o el plantejament i l'estil de redacció, no va fer més que confirmar-me la feblesa de les raons que podíem al·legar per a justificar una quadribarrada. A tall d'exemple: si Crevillent va rebutjar el senyoriu, també ho van fer quasi tots els pobles que estaven en la mateixa situació; la resistència antisenyorial va ser encapçalada sempre pels grups dirigents il·licitans, i no va resultar tan constant i coherent en el cas de Crevillent; quan va esclatar realment a Crevillent, amb el motí d'Esquilache especialment, les raons van ser bàsicament de tipus social,

Proposta de bandera amb els dos castells i el sol de l'escut.

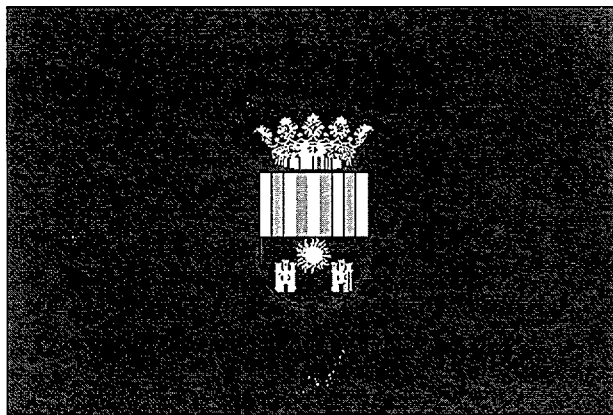
i les armes col·locades per substituir les senyoriales van ser les reials, però les borbòniques... No va resultar gens sorprenent que la Generalitat no aprovara la petició de la bandera quadribarrada, a pesar d'un últim intent fet per l'alcalde i per mi mateix amb la celebració d'una reunió a València amb els membres del CTHV, aquest mateix any.

El curs lògic de les coses hauria d'haver dut a aprovar la segona opció de bandera, que, independentment de la seua representació concreta, contenia, bàsicament, el sol i els dos castells de l'escut sobre fons blau. Tanmateix, no ha estat així. Realment, en els últims temps han esdevingut

algunes circumstàncies que cal esmentar. D'una banda—dos anys després de la publicació del meu informe—, el Sr. Garrido i Valls ha detectat una omissió en la meua memòria (segurament suficientment greu per a comunicar-me-la a través d'un diari de màxima difusió), en no fer-me ressò d'una de les seues troballes—publicada en aquesta mateixa revista—, i en virtut de la qual ens assabenta que, durant l'època medieval, els mudèjars crevillentins demanaren i obtingueren de Barcelona permís per a emprar com a pròpia la bandera de la ciutat comtal. Poc més o menys per les mateixes dates, un grup polític sense representació municipal va difondre una petició de moció en què es demanava una bandera que continguera la simbologia barcelonina; una petició que semblava ignorar tot el treball que fins aquell moment s'havia desenvolupat (i efectivament així m'ho confirmaren després d'una conversa de quatre hores que vaig demanar-los jo mateix). Espere que, després d'haver defensat com fins ara mai s'havia fet l'ús de la quadribarrada com a bandera per al nostre poble, puga perdonar-se'm no haver considerat simbologies particulars (per què Barcelona i no la casa de Cárdenas?) que res no haurien aportat al resultat final... I és que, amics lectors, el meu treball només considerava l'objectiu principal, que era el de la defensa de l'ús de la senyera per a Crevillent. Si això fallava, no podíem inventar nous motius heràldics, atesa l'aprovació de l'escut.

Finalment, certes gestions, tant de particulars com de grups polítics, van posar de manifest una altra opció que podria ser vàlida per a l'objectiu de mantenir els quatre pals d'Aragó; una opció que finalment ha decidit adoptar l'Ajuntament i que està en curs d'aprovació per la Generalitat (no

és el primer cas en què ho admet). Senzillament, es tracta d'una bandera en què s'inscriu l'escut sobre un fons blau.

Darrera proposta de bandera oficial aprovada
per l'Ajuntament de Crevillent.

Bé, al cap i a la fi, els grups polítics han mantingut la unanimitat desitjada en un tema com aquest, sempre tan sensible, i la Corporació ha demostrat un comportament exemplar, que vull agrair personalment, com també el constant recolzament de l'alcalde i de tots els regidors i grups polítics al meu treball, encara que aquest haja quedat a benefici d'inventari per a una millor ocasió, tot i pensar que estèticament potser no és la solució més adequada. El que em resulta més difícil de comprendre és com el CTHV, tan intransigent amb l'ús de la quadribarrada, acabe per aprovar opcions que estan expressament desaconsellades en els seus propis decrets; o que, aquells que s'han mostrat crítics amb les directrius seguides per nosaltres en tot aquest procés, no hagen presentat cap al·legació durant el període d'informació pública de la nova bandera...